

METODIKA REALIZACE POPULAČNÍHO PROGRAMU ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY V ČR

Zainteresované strany

Společnost pro metabolická onemocnění skeletu ČLS JEP

Sdružení praktických lékařů ČR

Sdružení soukromých gynekologů ČR

Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR

převzato a upraveno pro potřeby Zdravotní pojišťovny ministerstva vnitra ČR, která se k programu připojuje od 1. 5. 2023

Aktualizace k datu 1. 10. 2026

Úvod

Osteoporóza představuje jednu z nejčastějších metabolických chorob, její incidence a prevalence v české populaci stoupá a s nárůstem délky života bude stoupat i nadále. Dle dostupných údajů trpí v ČR osteoporózou 500 až 750 tis. obyvatel a každá druhá žena a každý pátý muž ve věku nad 50 let utrpí osteoporotickou zlomeninu. Diagnostika a terapie choroby je v ČR výrazně hůře dostupná než v ostatních zemích EU. Přitom riziko jejích komplikací, tedy nízkotraumatických fraktur je extrémně vysoké – life-time riziko ženy našeho etnika je 16 % pro frakturu proximálního femuru (mortalita v ČR přesahuje 30 %) a 16 % pro kompresivní frakturu obratlového těla.

Diagnostické a terapeutické kapacity kvalifikovaných osteologických odborníků jsou v současnosti zcela nedostatečné a ani v budoucnu nemohou zásadním způsobem zvrátit tento nepříznivý stav a jeho vývoj.

Vzhledem k výskytu choroby je nezbytně nutné aktivně zapojit do včasné diagnostiky a základní terapie lékaře ostatních odborností, především lékaře primární péče, tedy všeobecné praktické lékaře a ambulantní gynekology.

Dlouhodobé cíle populačního programu časného zachytu osteoporózy

Dlouhodobými cíli populačního programu jsou:

- navýšení počtu denzitometrických vyšetření;
- zlepšení diagnostiky onemocnění (klinické, zobrazovací i laboratorní - stanovení sérových koncentrací kreatininu a vápníku, a případně i dalších laboratorních vyšetření včetně ukazatelů kostního obratu a dalších dle klinického stavu)
- včasné zahájení léčebných opatření (navýšení počtu léčených pacientů s osteoporózou) a tím snížení počtu osteoporotických zlomenin do roku 2030;
- do diagnostiky a terapeutické péče zapojit lékaře primární péče prováděním denzitometrického vyšetření celotělovým kostním denzitometrem (DXA) a rozšířením potřebných preskripčního oprávnění pro lékaře zapojených odborností;
- zajistit dostatečné kapacity pro provádění preventivní denzitometrie, tedy navýšit počet celotělových kostních denzitometrů (DXA) nejméně na 16 přístrojů na 1 milion obyvatel do roku 2026 a na 20 přístrojů na 1 milion obyvatel do roku 2030, včetně jejich rovnoměrného rozložení v ČR;
- zavést programy sekundární prevence osteoporotických zlomenin na bázi programu Fracture Liaison Services dle IOF standardů (www.capturethefracture.org);

- zavést programy prevence pádů a syndromu křehkosti ve smyslu identifikace a intervence rizikových či odstranitelných faktorů.

Cílová populace

Vzhledem k výše zmíněné prevalenci choroby a jejímu výskytu především u osob vyššího věku je potřeba zacílit primární preventivní populační program především na tuto věkovou kategorii. Do programu nebudou zařazeni pacienti, kteří jsou pro osteoporózu ~~nebo osteopénii~~ diagnostikováni, resp. léčeni.

Poskytovatelé zdravotních služeb zařazení do populačního programu

1) **Všeobecný praktický lékař a ambulantní gynekolog** – zejména v rámci preventivní prohlídky je proveden management časného záchytu osteoporózy dle algoritmu uvedeného níže.

V případě, že všeobecný praktický lékař a ambulantní gynekolog bude mít zájem v ordinaci současně provádět i **denzitometrické vyšetření**, tak před nasmlouváním denzitometru do Přílohy č. 2 Smlouvy o poskytování a úhradě hrazených služeb doloží:

- přístrojové vybavení – denzitometr kostní celotělový s odpovídajícím softwarovým vybavením (viz stanoviska SMOS)
- personální zabezpečení - doložení nositele S2¹
- ~~doklad o absolvování Certifikovaného kurzu „Celotělová kostní denzitometrie pro lékaře a pro nelékařské zdravotnické pracovníky“~~ ~~nebo v případě zdravotní sestry deklarace předchozí nejméně pětileté zkušenosti s prováděním denzitometrie~~ ~~doklad o absolvování kurzu lze doložit do 6 měsíců od nasmlouvání VZP výkonů pro denzitometrii~~

2) **Poskytovatel** zdravotních služeb odb. 001, 101, 104, 110, 603, 809 s již nasmlouvaným **denzitometrem**, který deklaruje zájem o zařazení do programu a bude provádět denzitometrické vyšetření dle algoritmu uvedeného níže.

3) Poskytovatelé zdravotních služeb v odbornostech dle registračního listu výkonu 89312, pokud bylo zdravotní pojišťovnou schváleno nasmlouvání denzitometru a příslušných zdravotních výkonů.

Sít' denzitometrů

Konečná optimální sít' a zajištění dostupnosti:

- optimálně 2 celotělové kostní denzitometry v rámci odborností 001, 101, 104, 106, 109, 110, 603, 809 na okres (případně 1 denzitometr na okres s ohledem na nižší počet obyvatel v regionu, **ev. vyšší počet přístrojů v okresech s výrazně vyšším počtem obyvatel**);
- optimální časová dostupnost vyšetření denzitometrie by měla být do 1 měsíce od indikace.

¹ Dle RL výkonu SZV 89312 - Denzitometrie dvoufotonová je nositelem výkonu L3 a S3, nicméně dle § 71 odst. 2 písm. b) zák. č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, je pro poskytovatele, kteří jsou vybaveni jen kostním denzitometrem stanovena výjimka a není třeba dokládat přítomnost radiologického asistenta se specializovanou způsobilostí - dostačuje doložení nositele S2 **s platným potvrzením o absolvování Certifikovaného kurzu.**

V případě poskytovatele, který provádí pouze denzitometrické vyšetření, je za optimální z důvodu zajištění dostupnosti považován úvazek v min. výši 0,5.

O nasmlouvání denzitometrů v rámci jednotlivých odborností, a to včetně odb. 001 a 603, bude rozhodováno dle pravidel pro jednotnou smluvní politiku s ohledem na stávající síť denzitometrů, jejich regionální rozložení a kapacitu pracovišť (počet UOP, produkce).

Algoritmus populačního programu časného zachytu osteoporózy

Algoritmus vychází z odborného konsensu zapojených stran na základě mezinárodních doporučení a lokálních specifik zdravotního systému a dostupných personálních a technických zdrojů.

1) Zejména jako součást preventivní prohlídky ve dvouletých intervalech u všeobecného praktického lékaře nebo u gynekologa **u žen rok po menopauze až do věku 59 let a u mužů ve věku 65 až 69 let** je proveden anamnestický pohovor a standardizovaný dotazník **FRAX**² garantovaný Společností pro metabolická onemocnění skeletu (<https://smos.cz/aktuality/>)

- FRAX nebude prováděn u osob, které již mají diagnostikovanou osteoporózu **klinicky, denzitometricky či přítomností osteoporotické fraktury** ~~či osteopénii~~
- poskytovatel odb. 001/603 vykazuje VZP výkon 11320 nebo 11321 (management osteoporózy – viz níže)
- při riziku hlavní osteoporotické fraktury nebo fraktury proximálního konce kosti stehenní vyšším než odpovídá věkovému limitu dle tabulky v příloze, bude provedeno měření kostní minerální hustoty (BMD) metodou dvouenergiíové kostní denzitometrie (DXA)
- vyšetření DXA provede odb. 001/603 pokud má DXA nasmlouván nebo indikuje vyšetření u nejbližšího dostupného poskytovatele s DXA (pacient je odeslán na vyšetření standardně na základě žádanky 06 – na žádanku uvede, že je pacient odeslán v rámci populačního programu časného zachytu osteoporózy). **Za nezbytné optimální** je považováno, aby na žádance byla uvedena oběma indikujícími odbornostmi dg.: Z13.9 (Specializované screeningové vyšetření)
 - ✓ pokud je indikací k DXA podezření na sekundární osteoporózu, je vhodné uvést potencionální sekundární příčinu a nejedná se o program časného zachytu osteoporózy. Na žádance je vhodné uvést dg.: M82.8 (Osteoporóza při jiných nemocech zařazených jinde) a denzitometrické pracoviště vykazuje výkon 89312
 - ✓ pokud je indikací k DXA prodělaná osteoporotická zlomenina, nejedná se o program časného zachyt osteoporózy (dotaz č. 2 algoritmu). Na žádance je vhodné uvést dg.: M80.9 (Osteoporóza s patologickou frakturou) a denzitometrické pracoviště vykazuje výkon 89312.
- v případě poskytovatele DXA odbornosti 001 a jeho registrovaného pojištěnce, vykáže provedené DXA vyšetření na základě žádanky 06 VZP výkonem (viz níže) na dokladu 01

² U FRAX nebude vyplňována položka BMD krčku femuru (g/cm²)

- v případě neregistrovaného pojištěnce vykáže poskytovatel DXA odbornosti 001 provedené DXA vyšetření na základě žádanky 06 VZP výkonem (viz níže) na dokladu 05.
- poskytovatel provádějící denzitometrii v rámci populačního programu vykazuje VZP výkon 11322 až 11326 (denzitometrie – viz níže)
 - > pokud se osteoporóza na základě DXA nepotvrdí, bude FRAX opakován při preventivní prohlídce ve dvouletých intervalech
 - > pokud se osteoporóza na základě DXA potvrdí, bude DXA opakováno dle výsledku hodnot T-skóre (viz odst. 2)

2) Dále **u žen nad 60 let a u mužů nad 70 let** bude zejména v rámci preventivní prohlídky u všeobecného praktického lékaře nebo u gynekologa indikováno provedení měření kostní minerální hustoty (BMD) metodou dvouenergiíové kostní denzitometrie (DXA)

- vyšetření DXA provede odb. 001/603 pokud má DXA nasmlouvan nebo indikuje vyšetření u nejbližšího dostupného poskytovatele s DXA (pacient je odeslán na vyšetření standardně na základě žádanky 06) – postup viz bod 1) výše)
- poskytovatel odb. 001/603 vykazuje VZP výkon 11320 nebo 1321 (management osteoporózy – viz níže)
- poskytovatel provádějící denzitometrii v rámci populačního programu vykazuje VZP výkon 11322 až 11326 (denzitometrie – viz níže)
- indikaci DXA již nepředchází provedení dotazníku FRAX
- další vyšetření budou indikována dle výsledku:
 - > při hodnotách T-skóre > -1.0 opakovat DXA za 5 let
 - > při hodnotách T-skóre mezi -1.0 až -2.0 opakovat DXA za 3 roky
 - > při hodnotách T skóre mezi $-2,1$ a $-2,4$ opakovat DXA za 2 roky
 - > při hodnotách T-skóre ≤ -2.5 – **je denzitometricky** diagnostikovaná osteoporóza; v případě záchytu osteoporózy zajišťuje lékař, který odeslal pacienta na DXA a vykázal výkon 11320 diferenciální diagnostiku osteoporózy včetně laboratorních a zobrazovacích vyšetření a zahájí léčbu. Další nezbytná denzitometrická vyšetření jsou vykazována výkonem 89312. V případě velmi nízkých hodnot T skóre (viz dále) zajistí vyšetření specialistou; další nezbytná denzitometrická vyšetření jsou vykazována výkonem 89312
- v případě, že pacient zůstane v péči registrujícího všeobecného praktického lékaře nebo gynekologa, který podává léčbu dle platných doporučení a preskripčních omezení, bude vykazován VZP výkon 11327 - viz níže
 - > při hodnotách T-skóre ≤ -3.5 (v oblasti bederní páteře, celkového proximálního femuru či krčku femuru, ne v oblasti distálního předloktí) je vhodné zvážit odeslání pacienta ke konzultaci dle bodu 3 níže. Další nezbytná denzitometrická vyšetření jsou vykazována výkonem 89312.

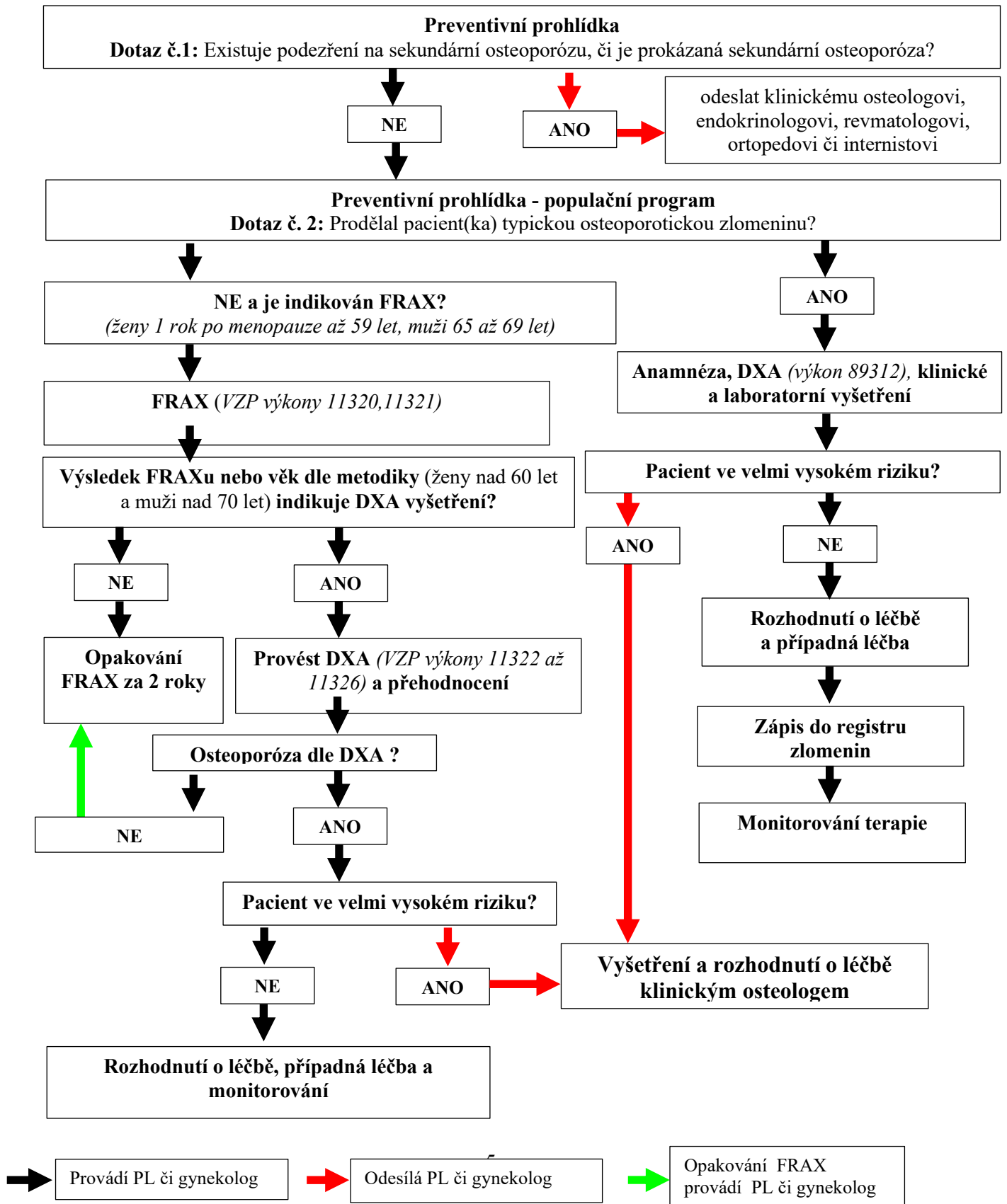
3) Pacienti s velmi vysokým rizikem jsou odesíláni ke konzultaci ke klinickému osteologovi, respektive příslušnému ambulantnímu specialistovi.

Pacient s osteoporózou ve velmi vysokém riziku:

- vertebrální fraktura/fraktury s nepřiměřeným úrazovým dějem v posledních 2 letech
- ≥ 2 vertebrální zlomeniny s nepřiměřeným úrazovým dějem v anamnéze kdykoliv
- zlomenina proximálního femuru
- BMD T-skóre ≤ -3.5 (v oblasti bederní páteře, celkového proximálního femuru či krčku femuru, ne v oblasti distálního předloktí)

- kortikoidy ≥ 5 mg/denně a déle než 3 měsíce a rychlý, signifikantní pokles BMD při léčbě kortikoidy
- podezření na sekundární příčinu osteoporózy

ALGORITHMUS POPULAČNÍHO PROGRAMU ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY V ČR

Zdravotní výkony v rámci populačního programu

1) MANAGEMENT OSTEOPORÓZY

- 11320 – (VZP) MANAGEMENT ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY PRAKTICKÝM LÉKAŘEM NEBO GYNEKOLOGEM – JE INDIKOVÁNO DXA
 - 11321 – (VZP) MANAGEMENT ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY PRAKTICKÝM LÉKAŘEM NEBO GYNEKOLOGEM – NENÍ INDIKOVÁNO DXA
- výkony jsou určeny pro poskytovatele odb. 001 (všeobecné praktické lékaře) a 603 (ambulantní gynekology v segmentu ambulantní specializované péče)
 - výkony budou hromadně nasmlouvány všem poskytovatelům v odb. 001 a 603 (tedy bez žádosti poskytovatele)
 - výkony budou hrazeny výkonově a mimo bonifikační složky úhrady na základě oboustranně podepsaného a do ZP MV ČR doručeného základního Dodatku ke Smlouvě o poskytování a úhradě hrazených služeb nejpozději do 30. 11. **aktuálního kalendářního roku**
 - nositel výkonu: L3
 - čas výkonu: 10 min
 - omezení frekvence: dle metodiky programu zveřejněné na webu ZP MV ČR
 - obsah výkonu: pohovor lékaře s pacientem, vysvětlení účelu populačního programu, povahy dalších vyšetření, získání souhlasu pacienta k jeho zařazení do programu, provedení dotazníku FRAX dle metodiky programu, rozhodnutí o indikaci denzitometrie. Výkon končí záznamem do zdravotnické dokumentace a předáním informace o provedení dotazníku FRAX registrujícímu poskytovateli odb. 001/603 (recipročně – v případě duplicitního vykazání bude výkon uhrazen pouze jednomu poskytovateli primární péče).

2) DXA

- 11322 – (VZP) DENZITOMETRIE V RÁMCI POPULAČNÍHO PROGRAMU ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY S HODNOTOU T- SKÓRE ≥ -1.0
- 11323 – (VZP) DENZITOMETRIE V RÁMCI POPULAČNÍHO PROGRAMU ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY S HODNOTOU T- SKÓRE $< -1; -2>$
- 11324 – (VZP) DENZITOMETRIE V RÁMCI POPULAČNÍHO PROGRAMU ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY S HODNOTOU T- SKÓRE $< -2,1; -2,4 >$
- 11325 – (VZP) DENZITOMETRIE V RÁMCI POPULAČNÍHO PROGRAMU ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY S HODNOTOU T- SKÓRE $\leq -2,5$
- 11326 – (VZP) DENZITOMETRIE V RÁMCI POPULAČNÍHO PROGRAMU ČASNÉHO ZÁCHYTU OSTEOPORÓZY S HODNOTOU T- SKÓRE ≤ -3.5 (V KTERÉKOLI MĚŘENÉ LOKALITĚ)

Výkony jsou určeny pro poskytovatele:

- odb. 001 a 603 , kteří se zapojí do populačního programu (požadují zdravotní pojišťovnu o nasmlouvání a splní podmínky nasmlouvání)
- odb. 001, 603, 101, 104, 110, 809 s doloženým a nasmlouvaným celotělovým kostním denzitometrem, kteří se zapojí do populačního programu (požadují zdravotní pojišťovnu o nasmlouvání)
- výkony budou nasmlouvány na základě žádosti poskytovatele
- VZP výkony vykazuje poskytovatel v případě, že je vyšetření provedeno v rámci populačního programu časného zachytu osteoporózy; **nejde-li o vyšetření v rámci populačního programu, vykazuje standardně výkony dle SZV.**
- vždy bude vykazován výkon dle hodnoty T-skóre s tím, že frekvence dalšího vyšetření se řídí metodikou tohoto programu

- screeningové DXA se vykáže v souladu s Doporučenými postupy odborné společnosti, a to **pouze jedním z VZP výkonů dle T-skóre v nejhorší z měřených lokalit s FO 3x/den.**
- výkon končí popisem (v souladu se standardy SMOS) a zhodnocením nálezu a určením termínu dalšího postupu
- **výkony budou hrazeny výkonově nad rámec maximální úhrady a mimo bonifikační složky úhrady na základě oboustranně podepsaného a do ZP MV ČR doručeného samostatného Dodatku ke Smlouvě o poskytování a úhradě hrazených služeb nejpozději do 30. 11. aktuálního kalendářního roku. Nezbytná laboratorní vyšetření poskytnutá v souvislosti s poskytováním výše definované péče (DXA) budou případně zohledněna v rámci uplatnění regulačních omezení na vyžádanou péči, pokud k jejich realizaci ZP MV ČR za sledované období přistoupí.**

Podmínky provádění a bodové ohodnocení jsou totožné se SZV výkonem 89312-DENZITOMETRIE DVOUFOTONOVÁ

3) PÉČE O PACIENTA S DIAGNOSTIKOVANOU OSTEOPORÓZOU

- 11327 – (VZP) PÉČE O PACIENTA S DIAGNOSTIKOVANOU OSTEOPORÓZOU LÉČENOU U PRAKTICKÉHO LÉKAŘE NEBO GYNEKOLOGA
- výkon je určen pro poskytovatele odb. 001(všeobecné praktické lékaře) a 603 (ambulantní gynekology v segmentu ambulantní specializované péče)
- výkon bude hromadně nasmlouván všem poskytovatelům v odb. 001 a 603 (tedy bez žádosti poskytovatele)
- výkon je vykazován u registrovaných i neregistrovaných pacientů, kteří jsou léčeni pro diagnostikovanou osteoporózu u poskytovatele odb. 001 nebo 603
- výkon lze vykázat i v případě, kdy od posledního vyšetření DXA pacient prodělal nízkotraumatickou zlomeninu – poskytovatel společně s výkonem vykáže Dg M80.0-5, M80.8 a M80.9
- výkon lze vykázat i v případě, kdy od posledního vyšetření DXA pacient prodělal nebo existuje podezření na sekundární osteoporózu – poskytovatel společně s výkonem vykáže Dg M82.0, M82.1 a M82.8
- výkon bude hrazen výkonově a mimo bonifikační složky úhrady na základě oboustranně podepsaného a do ZP MV ČR doručeného základního Dodatku ke Smlouvě o poskytování a úhradě hrazených služeb nejpozději do 30. 11. **aktuálního kalendářního roku**
- nositel výkonu: L3
- čas výkonu: 20 min
- omezení frekvence: 1 x rok
- obsah výkonu: dle cíleného vyšetření VPL (výkon 01023)

Příloha č.1.

Tabulka hodnot FRAX, od kterých je indikováno DXA vyšetření (platí pro muže i ženy)

Věk	Riziko (dle FRAX) pro hlavní osteoporotickou zlomeninu v % k indikaci DXA vyšetření	Riziko (dle FRAX) pro zlomeninu proximálního femuru v % k indikaci DXA vyšetření
50-54	3,40 %	0,23 %
55-59	4,50 %	0,43 %

60 -64	6,00 %	0,80 %
65-69 *	8,60 %	1,40 %

*platí pro muže, u žen je v 60 letech indikována DXA bez ohledu na hodnoty výpočtu FRAX a frekvence opakování dle doporučení viz výše

Pro výpočet FRAX se použije česká varianta výpočtu FRAX bez uvedení BMD.

Od uvedené hodnoty a pro danou věkovou kategorii dle metodiky programu je indikováno DXA vyšetření.

Hodnoty rizika, vypočtené dle FRAX jsou stejné pro ženy i muže.